

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Sōkratus Scholastiku Kai Ermeiu Sozomenu Ekklēsiastikē Istoria

Socrates <Scholasticus>

Mogvntiae, 1677

Henrici Valesii Annotationes In Librum Quintum Historiae Ecclesiasticae
Socratis Scholastici.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14233

In Caput XXXVIII.

A Junia. Et ipso anno profectus est Valens Aug. ex urbe ad Fossatum die 3. Idus Junias. τῆς διακοσῆς. Scribendum est διακοσῆς. Sic Antiquarii brevitatis studentes, scribere solebant hæc vocabula. Nam & διακοσὸν scribebant & τριακοσὸν pro διακοσῆς & τριακοσι. εφ.

Pag. 255. καὶ ὑπερβαίῃ. Legendum est ὑπερβαίῃ. lidem porro dies notantur in Fastis Idatii: Valente VI. & Valentiniano II. His Coss. ingressus est Valens Aug. ab Oriente Constantinopolim die 3. Kalend.

HENRICI VALESII ANNOTATIONES IN LIBRUM QUINTUM HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ SOCRATIS SCHOLASTICI.

In Proœmium.

Pag. 259. Εχ τῆ μὲν σχολάζειν. Lego ἐκ τῆ εἰ σχολάζειν. Insuavis enim est & odiosa particula negativæ repetitio, cum præcedat: τῆ μὲν ἐν τῷ ἀνοήτως μὴ προσκορεῖς ἡμῶν. Post hæc enim verba sequi debet affirmatio.

In Caput II.

Pag. 260. Νόμος τῆ Ἱθακίου. Hanc Gratiani legem memorat etiam Sozomenus in libro 7. capite 1. & Theodorus in libro 5. capite 2. qui Saporem Magistrum militum à Gratiano in Orientis partes missum esse dicit, ut eam legem executioni mandaret. Id autem contigit anno Christi 378. Ea lex Gratiani hodie non exstat. Ejus tamen videtur fieri mentio in lege quinta, codice Theodosiano de fide Catholica.

In Caput VII.

Pag. 263. Γρηγόριος ὁ ναζιανζῶ μὲν ἐπίσκοπος. Credidit scilicet Socrates, Gregorium ab Episcopatu Nazianzeno translatum fuisse Constantinopolim. Quia in sententia fuerunt alii quoque complures. Gregorius tamen nunquam Episcopus fuit Nazianzi, sed tantum adjutor fuit patris sui Gregorii in Episcopatu Nazianzeno, illuc à patre jam grandævo accitus ex solitudine, in quam post susceptum simul ac repudiatum Sasimorum Episcopatum sese contulerat, anno Christi 371, ut notavit Baronius.

ἀναστανὸν ὀνόμασεν. Non assentior Socrati, qui Ecclesiæ illi in qua Gregorius Nazianzenus verbum Dei prædicare solitus erat Constantinopoli. Anastasii vocabulum à subsecutus Imperatoribus inditum esse scribit. Immo ætate ipsius Gregorii jam vocabatur Anastasia, ut patet tum

A ex oratione ipsius Gregorii, in qua nominatim valedicit Anastasie & Apostolis; tum ex carmine elegiaco de infomnio Anastasie. Vide Baronium ad annum Christi 378.

ὁ βασιλεὺς τῆς ἐκκλησιᾶς χειρίζει. Longe aliam lectionem reperimus in codicibus nostris Florentino & Sfortiano. Sic enim ambo scriptum habent, ἐκκλησιᾶν χειρίζει. Quam scripturam secutus est Epiphanius Scholasticus, ut ex versione ejus appareat. Ita enim ille vertit: Quia igitur Imperator Ecclesiis opus habet. Nicephorus tamen vulgatam lectionem tuetur. Nam pro χειρίζει habet, ἡμεῖς ἐξελάμεν. Mihi quidem scripta lectio magis placet.

In Caput VIII.

Θεσσαλονίκης ἀρχοῦσι. In codice Sfortiano hic, & supra in capite 6. hujus libri ἀρχοῦσι scribitur. Atque ita Latini fere eum appellant. Sic enim Ambrosius, & Prosper in Chronico, & Jordanes in libro de successione regnorum eum nominant. Ascholus tamen fere vocatur à Græcis. Hic est Ascholus, de cujus obitu & virtutibus ac miraculis scribit Beatus Ambrosius in epistola 59. ad clerum Thessalonicensem. Ubi & Anysum discipulum ei successisse dicit.

καὶ ὅτι ἔσπερ πολλῶν ἄλλων πλὴν κοινοῦ ἀδελφότητος ἐποίησαν. Vide quæ supra notavit Socrates in capite quarto hujus libri.

καὶ τὸ πλὴν τῶν ἀρτίων. Malim scribere καὶ τὸ πλὴν τῶν ἀρτίων &c. Quam emendationem confirmat Nicephorus. Sic enim habet: καὶ δὲ πάντων ὡς οἰκεῖν θαυμαζόμενον, πτωκῶν τὰ πλὴν τῶν ἀρτίων χειρίζων ἀρχὴν.

ὡς ἡ κωνσταντινουπόλιος ἐπίσκοπος. Hoc Canone Patres Synodi Constantinopolitanæ Episcopo Constantinopolitano secundiloci prærogativam tribuerunt post Episcopum urbis Romæ, ut

H ij

recte Zonaras observat in notis ad tertium Canonem Synodi Constantinopolitanae. Porro notandum est, Patres supradictae Synodi, Diocesin Episcopi Constantinopolitani praedicto Canone haudquaquam definiisse; sicut nec Niceni Patres Diocesin Episcopi Romani definire voluerunt, ob honorem, ut opinor, ac reverentiam. Falluntur tamen, qui existimant, tempore Constantinopolitanae Synodi, Episcopum urbis illius nullam habuisse Diocesin. Jam enim ante haec tempora in Helleponto ac Bithynia Episcopos ordinabat Praesul Constantinopolitanus, ut superius demonstravi. Quippe Eudoxius Eunomium Cyzici Episcopum constituit, & Euphronium Nicææ, ut testatur Philostorgius.

καὶ πατριάρχας κατίσταν. In secundo Canone Synodi Constantinopolitanae, quem hic designat Socrates, nulla fit mentio Patriarcharum. Eo enim tempore nondum usu receptum erat Patriarcharum vocabulum. Nulla item in eo Canone divisio fit Provinciarum. Quinam ergo sensus est illius Canonis? Agitur in eo de Diocesibus Orientalis Ecclesiae: & interdicunt Synodus, ne Episcopi ex una Diocesi in aliam transfiliant ad ordinationes faciendas, aut ad alia negotia Ecclesiastica: jubetque ut Episcopi ea tantum curent, quae sunt suae Dioceseos. Quare hic Canon non ad Patriarchas solum pertinet & Exarchos, sed ad omnes generaliter Episcopos cujusque Diocesis. Constituta porro videtur haec regula praecipue ob Meletium Antiochenum Episcopum: & Gregorium Nazianzenum, & ob Petrum Alexandrinum. Nam Meletius quidem relicta Orientis Diocesi Constantinopolim venerat, ut Gregorium illic ordinaret Episcopum. Et Gregorius relicto Sasmorum Episcopatu, qui in Pontica erat Diocesi, Constantinopolim migraverat. Petrus vero Alexandrinus septem Aegypti Episcopos miserat Constantinopolim, qui Maximum Cynicum illic Episcopum ordinarerent. Ad haec igitur reprimenda, hunc Canonem sanxerunt Patres Synodi Constantinopolitanae. Neque enim audiendus est Socrates nos-ter, qui scribit Patres hoc Canone comprimere voluisse excursus Episcoporum ex una Diocesi in aliam, qui antea ob crebras persecutiones saepius contingebant. At non haec fuit causa Canonis istius, imo ea, quam supra dixi. Ex iis enim, quae supra gesta retulimus in ordinatione Gregorii & Maximi, gravissimi tumultus excitati fuerant in Ecclesia Constantinopolitana; ad quos sedandos collecta illic erat Synodus jussu Imperatoris Theodosii.

τὸς ὑπὲρ διοίκων ἐπισκόπους. Verba sunt secundi Canonis Constantinopolitani, quae sic vertit Dionysius Exiguus: *Qui sunt super Diocesi Episcopi, nequaquam extra praefixos sibi terminos accedant.* Duplex potest esse sensus horum verborum. Nam ὑπὲρ διοίκων ἐπισκόποι dici possunt, qui sunt supra Diocesin, id est, qui praesunt toti Diocesi; qualis est Episcopus Alexandriae, vel Episcopus Antiochie, qui non super unam provinciam, sed super Diocesin est

A constitutus, ut loquitur Innocentius Papa in Epist. ad Alexandrum Episcopum Antiochie. Aut certe ὑπὲρ διοίκων dicuntur, qui sunt extra suam Diocesin. seu ὑπὲρ τῶν ἀρκύων αὐτῶν ἐπαρχίας, ut Zonaras exponit in commentariis ad hunc Canonem. Priorem sensum amplexus est Lucas Holstenius. Sic enim ille ad latus codicis sui notaverat hunc Socratis locum exponendum esse: *Ne Episcopi suis Diocesibus praefecti, Ecclesias extra suos limites suas invaderent.* Sed tamen verior est posterior sensus, quod declarat canon ipse in sequentibus: addunt enim Patres, ἀλλοτρίους ἢ ἐπισκοπῆς ὑπὲρ διοίκων μὴ ἐπιθεσθῆναι. Quare ὑπὲρ διοίκων ἐπισκόποι iidem sunt ac ὑπὲρ ἐκείων, quomodo Socrates paulo antea vocavit Gregorium Nazianzenum. Porro notandum est Diocesin in hoc Canone non significare porceciam nec provinciam, ut Graeci interpretes Zonaras ac Balsamon crediderunt, sed multas simul junctas provincias, quae uni rectori subiacent. Unde hic canon ἀπὲρ διοικήσεων inscribitur. Sicut enim diserte dicit: *φουλατῶμεν τὴν ἑσπερίαν μὲν ἐκείνην ἐπὶ τῶν διοικήσεων καὶ τὴν εὐδαμον ὡς τὰ κατὰ ἰκασίαν ἐπαρχίαν ἢ τὴν ἐπαρχίαν οὐνοδὸν διοικήσῃ.* Vides, quis sit titulus hujus Canonis, & quomodo ἐπαρχίαν, id est Provinciam, distinguit à Diocesi. Non enim vetitum est hoc Canone, ne Episcopi ex una Provincia ad aliam commeent ad ordinationes celebrandas. Id enim aliter fieri non potest. Verbi gratia in Asiana Diocesi non prohibent Patres, ne ex Lycia in Pamphyliam, neve ex Caria in Lydiam migrent ob negotia Ecclesiastica, sed tantum vetant ne ex una Diocesi in aliam transfiliant.

ἢ ὑπεροείας ἐκκλησίας μὴ ὑπερθεσθῆναι. Corrigendum est μὴ ὑπερθεσθῆναι, ut habetur in dicto Canone. Verba supra retulimus.

τῶν πατριάρχων ἐκκλησιῶν. Observet hic studiosus lector singularem usum vocabuli πατριάρχων, quae non sumitur pro Patriarchatu, sed pro regimine ac gubernatione. Eodem sensu Socrates Patriarchas paulo antea usurpavit, cum ait: *καὶ πατριάρχας κατίσταν, διατεταμένους τὰς ἐπαρχίας.* Neque enim vult dicere, Patriarchas à Constantinopolitana Synodo esse constitutos. Quippe jam antea confirmata fuerat Patriarcharum potestas Canone 6. Concilii Niceni, ut ad illum Canonem fusius demonstravi. Intelligit ergo Socrates non veros atque ordinarios Patriarchas, sed extraordinarios Legatos, qui ad stabiliendam rectam fidem per singulas Dioceses fuerant destinati. Nam si veros Patriarchas intellexisset, unum duntaxat in unaquaque Diocesi poneret. Nunc vero cum plures in unaquaque nominet, verbi gratia in Pontica Diocesi Helladium & Gregorium; in Asiana Amphilo- chium & Optimum; apparet eum non de veris atque ordinariis Patriarchis locutum esse. Porro utrum haec potestas istis Episcopis mandata fuerit à Synodo, haud satis compertum habeo. Acta enim hujus Synodi desiderantur. Verius tamen mihi videtur, hanc eis potestatem datam esse ab Imperatore Theodosio, speciali lege, quae habetur in codice Theodosii titulo de fide Catholica. Idque confirmat Sozomenus in

ciendo nequaquam indigens materiâ, aut membris, aut naturalibus instrumentis. Nulla enim re opus habet. Credimus etiam in Filium Dei, unigenitum Deum, primogenitum omnium creaturæ, Christum verum Deum, non ingentum: non antequam esset, sine generatione Filium nominatum: genitum ante omnem creaturam; non increatum: principium viarum Dei ad opera, & in principio existentem sermonem: non expertem principii: sapientiam viventem: veritatem operantem: virtutem subsistentem: vitam genitum. Qui, utpote Filius Dei, vivos vivificat, & suscitât mortuos. Lucem veram, quæ illuminat omnem hominem venientem in mundum. Bonum, & suppeditatorem honorum: quippe qui bonitate ac virtute Patris est genius. Qui neque cum eo, qui ipsi imperitus est dignitatem, neque cum ullo alio paternam substantiam aut regnum participavit. Sed qui ex generatione factus est gloriosus & Dominus gloriæ. Qui à Patre accepit gloriâ, non autem participavit gloriâ Patris. Nam gloria Omnipotentis est incommunicabilis, sicut ipse dixit: *gloriâ meam alteri non dabo*: Qui à Patre glorificatus est ante sæcula. Qui glorificatur à Patre per sæcula, & per universam rationalem & creatam substantiam. Quem stipat universa cœlestis militia. Est enim Dominus & Rex gloriæ, utpote Dei Filius ac Deus: opifex mortalium atque immortalium: opifex spirituum & universæ carnis. Omnia enim per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil: Rex & Dominus vitæ omnis ac spiritus eorum, quæ per ipsum facta sunt. Omnia enim ei tradita sunt à Patre, juxta sanctissimam ejus vocem, & omnia dedit Pater in manu ejus. Obediens ad opificium & creationem omnium rerum. Obediens ad omnem administrationem. Quinon ex obedientia accepit, ut esset Filius aut Deus. Sed ex eo, quod Filius est, & quod unicus genitus est, factus est Deus. Obediens in operibus, obediens in verbis. Mediator in sententiis, mediator in legibus. Hunc Filium Dei & unigenitum Deum agnoscimus. Solum similem Patri ob præcipuam similitudinem & propriam significationem: non ut Patrem Patri. Neque enim duo sunt Patres. Non ut Filium Filio; quippe cum non sint duo filii: Neque ut ingentum ingenito; unus enim ingenitus est, Deus scilicet omnipotens; & unus Filius, unigenitus scilicet. Sed similem, ut Filium Patri: quippe qui imago sit & sigillum omnis operationis ac virtutis Paternæ; sigillum omnium operum ac sermonum & consiliorum Patris. Hunc confitemur unum esse eorum, qui terram inundarunt, cum, qui Sodomitas igne exussit. Qui Ægyptios supplicio affecit. Qui leges tulit juxta mandatum æterni Dei. Qui tempore Prophetarum locutus est ad præcos. Qui vocavit eos, qui parere recubant. Qui omnem judicandi potestatem accepit. Pater enim non judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio. Qui in ultimis diebus factus est in carne, factus ex muliere. Factus est homo ad liberationem & salutem generis nostri. Qui hominem ex anima constantem & corpore assumpsit. Qui ore &

Aliguâ annunciavit pacem vicinis simul ac remotis. Qui factus est obediens usque ad crucem & ad mortem; & qui non vidit corruptionem, sed surrexit tertia die. Et post resurrectionem discipulis suis per compendium exposuit mysterium. Qui sedet ad dexteram Patris, qui venturus est, ut vivos judicet ac mortuos. Post hunc credimus in Paracletum, Spiritum veritatis: Doctorem pietatis. Qui factus est ab unigenito & illi semel subiectus: nec post Patrem, nec cum Patre connumeratus. Unus enim ac solus Pater est Deus super omnia. Nec Filio coæquatus; unicus enim est Filius, nullum fratrem habens simul genitum. Nec tamen cum ulla alia re comparatus. Omnia enim, quæ per Filium facta sunt opera, transcendit generatione ac naturâ, & gloriâ & cognitione; quippe qui primum sit ac præstantissimum, & maximum ac pulcherrimum opus unigeniti. Qui cum unus ac solus sit etiam ipse, primusque & excellentissimus omnium Filii opificiorum, ob substantiam & naturæ dignitatem, operationem omnem ac doctrinam perficit ex arbitrio Filii, missus ab illo & ab eodem accipiens: & renuncians iis, qui instituuntur: docens veritatem: sanctos sanctificans: deducens eos, qui ad Sacramentum accedunt: dividens spiritui omne donum ejus, qui dat gratiam. Qui cooperatur fidelibus ad intelligentiam & contemplationem eorum, quæ mandata sunt. Qui orantibus subsonat. Qui ad id, quod utile est præstitit viam. Qui ad pietatem corroborat. Qui animas luce cognitionis illustrat. Qui purgat cogitationes. Qui Dæmones abigit, ægros curat, sanat languidos. Qui errantes reducit in viam: solatur contritos: titubantes erigit: reficit laborantes. Qui pugnantibus subclamat: timidis addit animos: curatores universorum. Qui curam omnem ac sollicitudinem adhibet, ut benevolos promoveat, & fideiiores quosque custodiat. Post hæc credimus in eam, quæ per Servatorem futura est, resurrectionem corporum, horum scilicet ipsorum, quæ dissoluta sunt, una cum propriis membris ac partibus: nullo deficiente aut immutato ex iis, quæ uniuscujusque corpus componebant dum viveret. Præterea credimus iudicium, quod postea fiet eorum, quæ male cogitata atque acta fuerint in vita, & omnium pariter operum ac verborum & actuum, cogitationum ac sensuum, qui fuerint in hac vita: ita ut nihil omnino lateat, nec maximum quidquam, nec minimum: nihil negligatur ex iis, quæ illegitimè aut injustè gesta sunt ac perpetrata: sed iusta & æqua merces rependatur: & ii quidem, qui usque ad exitum vitæ impiè se gesserint aut peccaverint, sempiterno tradantur supplicio: ii vero, qui iustè ac piè vixerint, ad æternam vitam perducantur. Hæc sentimus, prout à Sanctis accepimus; & sentientes credimus: nihil eorum, quæ accepimus, præ pudore aut præ metu obmittentes: sed neque per impudentiam aut perveraciam aliquid amplius addentes, aut pervertentes: nec nobis conscii ullius impietatis ac blasphemiz, cujusmodi adversus nos confingunt calumniatores, quorum iusta est condemnatio.

Porto hanc esse confessionem fidei, quæ ab Eunomio tradita est Theodosio, mense Junio, Merobaudæ z. & Saturnino Consulibus, constat ex v. rbis, quæ leguntur initio hujus confessionis: *ὅτι τῆ βασιλικῆν φροσαρμάτων ταυτῶν ἐπισητέντων τῶν ὁμολογίαν.*

τῶν ἀπὸ τῶν οἰκείων κατὰ τὴν πίστιν ὁμολογίαν. Emendandum est proculdubio τῶν ἀπὸ τῶν οἰκείων κατὰ τὴν πίστιν ὁμολογίαν. Idem error in superiore pagina, ubi dicit: *ἄλλοι δὲ ἄλλοις εἰχρόν ἀπὸ τὰ βιβλία τῶν παλαιῶν.* Nam & illic scribendum est, ἀπὸ τὰ βιβλία &c.

ἀπὸ τῶν οἰκείων ἀπὸ τῆς πίστεως. Lego ἀπὸ τῶν οἰκείων ἀπὸ τῆς πίστεως ἔχουσιν. Subauditur enim ἐκκλησίᾳ. Privilegia autem Ecclesiarum sunt, jus asili, jus legata accipiendi, & similia.

In Caput XI.

Pag. 170 Ἐν θεωρατικῆ τῆς μακεδονίας. Hoc loco dubitationem meam Lectori proponam. Existimo igitur Theffalonicam, quæ caput fuit Macedoniae, fuisse sub Imperio Theodosii. Movet me, primò quidem, quod Theodosius postquam à Gratiano Augustus renunciatus fuisset Sirmii, Theffalonicam profectus, illic diu sedit, & legationes civitatum Orientis excepit: cumque in morbum incidisset, ab Acholio ejus civitatis Episcopo baptizatus est, ut scribunt Zosimus, Prosper, Socrates & cæteri. Deinde in ea urbe positus multas leges edidit, quæ in codice Theodosiano referantur, sub titulo de fide Catholica, & de hæreticis, datæ Theffalonicæ. Denique in Synodo Constantinopolitana, cui solos Orientis Episcopos interfuisse constat, recensetur Acholius Episcopus Theffalonicæ, ut videre est supra cap. 8. Post tempora quidem Theodosii, quin Theffalonica sub Orientis Imperatoribus fuerit, dubitari non potest. Fuit enim caput Illyrici Orientalis, quod Macedoniam continebat & Daciam, ut docet notitia Imperii Romani. Sed sub initium Imperii Theodosii an ita fuerit, dubitari merito potest. Etenim Aurelius Victor & Zonaras diserte testantur, Gratianum Orientem duntaxat & Thracias tradidisse Theodosio. Et Zosimus scribit Valentinianum juniorem diviso cum fratre Imperio, Italiam, Africam & Illyricum habuisse. Sed neque Constantius & Valens, qui ante Theodosium Orientis Imperium rexerant, sub ditione sua Illyricum habuerunt. Certe Valentis temporibus Mamertinus Præfectus Prætorio, Italiam, Africam & Illyricum simul administravit, teste Ammiano. Videtur tamen Valens post mortem fratris Valentiniani, Macedoniam & Daciam Imperio suo adjunxisse, ex consensu filiorum fratris sui; Id autem colligo ex libro 21. Marcellini in fine; ubi ait, milites ac palatinos Valentis, qui apud Hadrianopolim obsessi fuerant à Gothis, solura tandem obsidione digressos, alios in Daciam, alios in Macedoniam properasse, Valentem eò se recepisse existimantes.

In Caput XII.

Pag. 271 Ἐυρίσκη τῆς ἀπὸ τῆ βαλεντινιανῶν. Pessime Christophorus vertit milites Valentiniani. Ipsum

A enim Valentinianum intelligit Socrates: qui hoc anno, Valentiniano ipso 3. & Eutropio Coss. victus à Maximo, ut docet Sulpitius in libro primo de vita Martini, unà cum matre Juliana & Præfectis & Comitibus, Theffalonicam profugit.

ἔτι γὰρ ἰδίῃ ἐστὶ φροσδεχίῳ. Zosimus tamen scribit legationem Maximi susceptam esse à Theodosio: & Theodosium Imperium atque imagines Maximi suscepisse: & Cynegio Præfecto Prætorii per Orientem mandasse, ut imagines Maximi publice Alexandriæ proponeret, illumque consortem Imperii sui esse populo ediceret. Quam rem Sigonius in libro de Occidentali Imperio male retulit anno Christi 384. Ricomete & Clearcho Consulibus, cum id gestum sit Valentiniano 3. & Eutropio Consulibus anno Christi 387. Hoc enim anno Cynegius Præfectus fuit Prætorii.

Ἐν τῶν μεθόλων ἰχθύῳ. Aquilejam potius dicere debuerat. Eò enim progressus fuerat Maximus, ut docet Zosimus & reliqui Chronographi.

In Caput XIV.

Ἐξ ὁμῆ καὶ εἰκασί τῶ ἀγέστου μινός. Fallitur Socrates. Non enim die vicesima quinta Augusti, sed vicesimo octavo mensis Julii occisus est Maximus, ut scribit Idatius in Chronico. Idem quoque traditur in Fastis, quos sub Idatii nomine vulgavit Jacobus Sirmundus. Sic enim in iis scribitur: *Theodosio Aug. 11. & Cynegio Coss. ipso anno occiditur hostis publicus Maximus tyrannus à Theodosio Aug. in miliario 3. de Aquileia, 5. Kalendas Augusti. Sed & filius ejus Victor occiditur post paucos dies in Gallis à Comite Theodosii.* Porro hic Victor à patre primum Cæsar, deinde Augustus fuerat renunciatus, ut docet vetus inscriptio, quam retulit Sigonius in libro 9. de Occidentali Imperio: DD. NN. MAG. CL. MAXIMO, ET FL. VICTORI PHS FELICIBUS SEMPER AUGUSTIS BONO R. P. NATIS. Ubi vides Maximum duo habere pronomina, Magni Clementis scilicet. Certe Sulpitius Severus in libro 2. Historiæ sacræ, cum Clementem Maximum vocat. Ab Orosio autem Magnus Maximus vocatur.

Δ Συμμαχῶν τῶ ἀπὸ ὑπάτων. Error aut Socratis, aut exemplarium. Symmachus enim, cujus hodie epistolas habemus, eo tempore Consul nondum fuerat, sed tertio post anno Consulatum gessit cum Tatiano.

In Caput XV.

Πεὶ τῶ ευείας ἀντιόχειαν. Malim scribere κατὰ τῶ ευείας ἀντιόχειαν.

In Caput XVI.

Γραμματικοὶ Ἰμάδι & ἰμμωνί. Hujus Helladii Grammatici excerpta quædam habentur in Bibliotheca Photii.

ὁ τε τῆς ἀλεξανδρείας ἐπαρχῆ. Hunc Evangelium vocat Sozomenus in lib. 7. cap 15. Comitum

tem autem rei militaris in Ægypto, Romanum dictum esse scribit. Eunapius quoque in vita Aedeli, utrumque simul nominat, & Theophilo Alexandrino Antifliti egregiam operam navasse testatur in subvertendo Serapidis templo. Ejus verba, quia emendatione opus habent, hic proponam; *ἡ τὰ θεῶν ἢ κἀνοθεύειν τὰ αὐτὰ τὸ ἐπαχρον θεοδοσίῳ μὴ τότε βασιλεύοντι Θεοδοσίῳ ἢ ἑποσάτῳ τῷ ἱεροζώοντι τινὸς ἱερομειδόντι Θεοδοσίῳ ἢ ὑπερθύμοισι γιγάντισιν βασιλεύοντι ἐν τῷ ἡρώδει ἢ πάλαι πολιτικῶν ἀρχῶν ἀρχόντι Θεοδοσίῳ ἢ ἱερομειδόντι Θεοδοσίῳ ἢ ὑπερθύμῳ πεισισημένῳ.* Scribe meo periculo *ἱεροζώου* δε πάλαι πολιτικῶν ἀρχῶν ἀρχόντι Θεοδοσίῳ. I. e. *Evagrius res civiles administrante.* Ad hunc Evagrium Præfectum Ægypti, & ad Romanum Comitum rei militaris per Ægyptum, exstat lex Theodosii in codice Theodosiano, titulo de *Paganis*, data Aquilejæ, Tatiano & Symmacho Consulibus. Ex qua colligi videtur, templum Serapidis destructum esse Alexandria, anno Christi 391. Reclamat tamen Marcellinus in Chronico, qui id gestum esse scribit Timasio & Promoto Consulibus; qui fuit annus Christi 389, quod quidem verius puto. Etenim Cynegius Præfectus Prætorio, cum in Ægyptum mitteretur, à Theodosio in mandatis acceperat, ut templum Gentilium everteret, quemadmodum scribit Zosimus in libro primo. Idque executus fuerat, ut tradit Idatius in Fastis. Mortuus est autem in Consulatu suo, anno Christi 388.

ἡ τὰ θεῶν ἢ κἀνοθεύειν. Scribendum est potius *ἢ τὰ θεῶν ἢ κἀνοθεύειν.* Intellegit autem Socrates statuam Dei Simii, quam de industria servari jusserat Theophilus. Atque ita hunc Socratis locum exposuit Epiphanius Scholasticus: rectius omnino quam Christophorus, qui hæc Socratis verba *τῶν θεῶν*, non de Simio intellexit, sed de certo quodam Deo, vel potius incerto.

In Capite XVII.

Page 276 *τῶν καλούμενων ἱερογλυφικῶν.* Scribendum videtur *τὰ καλούμενα ἱερογλυφικά*, ut legisse videtur Epiphanius. Et Socrates quidem ac Sozomenus has hieroglyphicas litteras in templo Serapidis repertas esse scribunt, parietibus incisas. Rufinus vero ibi repertas esse non dicit. Immo potius apud Canopum eas servatas atque expositas esse refert. Sic enim ait in libro 11. capite 26. *ἴαμ' ἄρα τῶν Canopi quis enumeret superstitiosa flagitia? ubi prætextu sacerdotalem litterarum, ita enim appellant antiquas Ægyptiorum litteras, magice artis erat pene publica schola.*

ὡς δὲ ἢ ἰτέραν γραμμάτων ἱερογλυφικῶν. Ex Rufini libro undecimo capite vicesimo nono hæc mutuatus est Socrates: Sed Rufini mentem non assecutus est. Neque enim Rufinus dicit, per alias sacerdotales litteras prædictum fuisse paganus, templum Serapidis tunc destruendum esse, cum signum illud crucis apparuisset: sed tantum dicit, Ægyptios ita à majoribus suis traditum accepisse, quod fana, quæ apud ipsos co-

lebantur, tamdiu starent, quamdiu signum illud venisset in quo erat vita. Sed quoniam de Serapidis cultu, & de litteris in ejus templo repertis incidit mentio, quid vetat quo minus veteris epigramma de Serapide, quod relatum est ab Eusebio in libris de demonstratione Evangelica, in gratiam Studioforum hic exponamus. Nam & ritum continet, quo is Deus ab Ægyptiis colebatur: nec intelligi potuit à Scaligero in animadversionibus Eusebianis numero MDCCXXX. Sic igitur habet epigramma.

*ἑπτὰ μεφαινήσθ' ἑὸν μέγαν ἀφθίγον αἰῶνα
γράμματα, ἢ πάντων ἀκαμάθων πατέρα*

I. e. *Septem me vocales littera laudant magnam Deum immortalem & omnium rerum indefessum patrem.* Sciendum est Ægyptiorum sacerdotes non alio ritu Serapim Deum laudare solitos, quam septem vocales litteras subinde recitando. Itaque pro hymnis & canticis, pro tibia & cithara, septem vocalium sonus in templo Serapidis audiebatur. Auctor est Dionysius Halicarnassensis in libro *ἑπταγράμματος*, in capite *De collisione vocalium.* Ubi postquam docuit, collisionem vocalium non adeo refugiendam esse, quippe quæ interdum euphoniā adferat, hæc addit: *ἐν ἀρχαῖς ἦ τὰς οὐκ ἐμνήσθη ἑπταγράμνητων οἱ ἱερεῖς, ἵνα ἴδωσιν αὐτὰ: καὶ ἀντὶ αὐτῶν καὶ ἀπὸ κειθάρων, ἑπταγράμματα τῶν θεῶν ἦσαν ἀκούειν.* Elias Vinetus in notis ad Aulonii epistolam 18. refert veterem inscriptionem ab se visam, quæ reperta est in auræ laminâ, pectori cujusdam cadaveris adfixâ. Ea septem vocales Græcos continet, septem versibus repetitas, eo ordine quem illic videre licet. Sed non dubito, quin septem alii versus fuerint in altera parte ejusdem laminæ, eodem ordine, quo in anteriori parte. Ita scilicet ut secundus versus partis averse inceperit ab O, quartus ab Y, sextus ab Ω. Et Vinetus quidem hoc ænigma explicare non potuit. Ego Serapidis nomen his litteris designari puto, qui ex eo *ἑπταγράμματα* dictus est teste Hesychio, non solum quod in ejus nomine septem reperiuntur litteræ, sed quod septem vocalibus litteris laudari solitus sit. Moris autem fuit superstitiosus Gentilibus, ut Serapidis nomen in ærâ insculptum laminâ, collo appensum gestarent. Docet id Artemidorus in libro 4. his verbis: *ἰδοὺ τὴν τὸ ὄνομα ἑπταγράμματος ἐν ἑσπερίῳ λίθῳ καλεῖται ἢ τὸ πρᾶγμα ὁ δὲ δὲ δὲ πατρὶς σκυτίδα.*

In Capite XVIII.

οἱ μὲν κίπρις. Mancipes dicebantur pistores, Page 277. qui pistorum collegio & panificio erant mancipati: eorumque bona ac familia, huic necessitati erant obnoxia. Sic in lege decima *οὐάνα* Codice Theodosiano de pistoribus. Ut concessa Decurialibus privilegia nolumus abrogari, ita lege super mancipibus data nihil jubemus imminui. Nam si qui ob hoc ad Decurias inclisate transferunt, ut munus evaderent mancipatus, necesse est erga eos privilegia non posse

servari, quos sibi recte vindicat obnoxios
 functio memorata. In tantum etiam defension-
 nes diversorum Principum largitate concessas er-
 ga Decurias manere decernimus, & mancipatui
 obnoxios jubemus addici; ut si quispiam super
 absolute mancipatus nostræ m. j. stati preces
 obtulerit, bonorum amissione plectatur. Ubi
 Decuriales sunt, qui erant ex Decuriis urbis Ro-
 mæ; de quibus multa olim annotavi in commen-
 tariis ad Ammianum Marcellinum. Hi acta om-
 nia & monumenta servabant: præcipue sen-
 tentias Judicum, contractus, adoptiones & si-
 milia. Unde, ut ait Cassiodorus in libro quinto
 epistola 21. omnium hominum quies ac securi-
 tas, & publica fides in eorum scriptis servabatur.
 Præerat autem his omnibus Rector Decuria-
 rum; de ejus officio vide Cassiodorum in epi-
 stola 21. & 22. libri citati. Verum ut ad manci-
 pes redeamus, notandum est in ea lege mancipa-
 tum vocari functionem mancipum seu pistorum.
 Sic in lege unica Codice Theodosiano de man-
 cipibus: Quicumque vel rescripti adversus ve-
 teres sanctiones (subreptivâ defensione munitur,
 vel de minusculis corporibus, aut certe otiosis
 idoneus adprobatur, functioni mancipatus est
 addicendus. Quæ lex Romæ data est à Theodo-
 sio, Timasio & Promoto Consulibus; eodem
 tempore, quo hæc gesta esse refert Socrates. Vi-
 de glossarium Meursii. Porro illud notandum
 est, hæc, quæ Romæ ordinata esse à Theodosio
 post victoriam de Maximo tyranno scribit So-
 crates, Cedrenum referre post victoriam Theo-
 dosii de Eugenio tyranno. Sed corrupta sunt
 Cedreni verba, quæ sic emendo. *μὴ δὲ πῶ νικῶν
 τῆτου εἰσελθὼν ἐν Ῥώμῃ, ἀλλ' ἔπειτα τῆ ἀσπὶς ἰσχυροῦ
 σαθῶ, καὶ τὰ ἐν τοῖς μαρτυρίοις κατὰ τῆς ἐπιπέδου
 τῶν ἑξῆων ἀρχῆς γήρωος τοῖς μύθοις συγκαλειόμενων. ἢ
 ἀλλ' ἔπειτα κατεπεσομένην ἀπειλὴν &c.* Auctor hu-
 jus emendationis est Theophanes, qui hoc fa-
 ctum Theodosii refert etiam post victoriam de
 Eugenio. De his mancipibus exstat insignis lo-
 cus in excerptis Joannis Lydi de mensibus Græ-
 corum, in mense Martio. *ἔστι δὲ μάγικος ἵονοι τε-
 χνῆς ἢ ἀνδραποδωδῶς ἄρτου ἐπιμπενοί τοῖς ἐν λόγῳ
 Ῥωμαίους ἀνένας· ἔτι δὲ ταύτας ἐκαλεῖται δὲ τὸ κα-
 τὰ πῶ ἐν ἄλλοις ὕβρις ἐπιδοσῶς πρὸς τὸ Ῥωμαίους πῶ
 ἡροφῶ τοῖς στρατιώταις.*

Pag. 278 *καθὼς τε σείδης.* Vix crediderim, Romanos
 eâ pœnâ affecisse mulieres adulteras. Nam Ro-
 mani post Constantinitempora adulterium ca-
 pitali supplicio semper punierunt. Docent id
 leges Imperatorum in utroque Codice relatæ,
 sub titulo ad legem Juliam de adulteriis. Præter-
 mitto testimonium Ammiani Marcellini in li-
 bro 28. Porro etiam suspicari quispiam possit,
 titinnabula ista, quorum hic meminit Socrates,
 non ad puniendas adulteras fuisse excogitata:
 sed communia fuisse cunctis meretricibus, quæ
 in cellis suis prostantes, hujusmodi signo viato-
 res ad se vocabant. De quo more Dio Cassius
 in fragmentis libri 79. quæ jam pridem publica-
 vi, ita loquitur: *καὶ τίλθ' ἐν τῇ ἀκαταίῃ οὐκ ἐμὰ*

*ἄτι δὲ ποσειδάων, ἐστὼ δὲ ἡσέλιος, γυμνοὶ τ' ἐν τῇ
 θύραι ἀπὸ τῆς ὡσπίδος ἀπὸ τῆς, ἐν τὸ σινδόνει ῥο-
 σοῖς κείκοις ἔξορημένον διασείων, τῆς περὶ αἰσῆτος
 ἀσπὸς καὶ κελασμῆν τῆ φωνῆ προσταλαίειν.*
*Denique constituta intra palatium cella, libidi-
 nari erat solitus, nudo corpore in vestibulo celle
 instar meretricum stans, & limbum aureis sus-
 pensum annulis vibrans, mollique & fracta voce
 prætrecentes invians.*

In Caput XIX.

Ἄφ' ἡ ναυματιανὸ τῆς ἐκκλησίας διευκρίδιται. Nul-
 lus est locus in Historia Ecclesiastica, qui doctro-
 rum hominum ingenia magis exercuerit, quam
 iste de Presbytero Pœnitentiario Constantino-
 poli sublato. Atque ut fieri solet, quisque pro-
 cultu ac religione sua, varias ejus loci interpre-
 tationes attulit. Nos vero, qui notationes dun-
 taxat scribere institimus, rem omnem paucis
 absolvemus. Tria sunt igitur potissimum ob-
 servanda & examinanda in hac controversia.
 Primum est de Presbytero Pœnitentiario, curis,
 & quando fuerit institutus. Secundum est de
 matrona illa, quæ crimina sua Pœnitentiario Pres-
 bytero confessa esse dicitur: fueritne publica e-
 jus confessio, an secreta; utrum pœnitentiam
 publicam egerit, an non. Tertium est de factō
 Nectarii, utrum confessionem sustulerit, an pu-
 blicam pœnitentiam; utrum laudem, an re-
 prehensionem mereatur. Quod spectat ad primam
 partem hujus disputationis, Socrates quidem no-
 ster hic affirmat, Presbyterum pœnitentiarium
 institutum fuisse in Ecclesia post Novatiani schi-
 sma, & post Decianam persecutionem, eo con-
 silio ut Fideles delicta, quæ post baptismum
 commiserant, ei confiterentur. Eandem causam
 ejus instituenti affert Sozomenus in libro septi-
 mo. Sed tempus, quo institutus est in Ecclesia
 Presbyter Pœnitentiarius, non assignat. Socra-
 tis tamen nostri sententia mihi videtur admodum
 probabilis. Etenim ante Decianam persecutio-
 nem, cum minor esset numerus Christianorum,
 nec tam gravia adhuc & crebra delicta, nondum
 opus erat Presbytero Pœnitentiario. Solus Epi-
 scopus ad confessionis & pœnitentiæ negotium
 exequendum sufficiebat. Verum ubi gentes ac
 populi confertim in Ecclesiam ingredi cœperet,
 labente paulatim disciplina, ut fieri solet in tanta
 hominum multitudine & crebrescentibus vitis,
 opus fuit Presbytero pœnitentiario, præcipue in
 majoribus Ecclesiis, qui Episcopum multis di-
 strictum negotiis sublevaret; & qui quasi Cen-
 sor quidam ac Præfectus morum, in crimina
 multitudinis inquireret. Certe apud veteres, Ju-
 stinum videlicet ac Irenæum Græcos, & apud
 Tertullianum ac Cyprianum Latinos, nulla
 hujus Pœnitentiarii Presbyteri fitmentio. Qua-
 re facile adducor ut credam, Presbyterum hunc
 post Deciana tempora institutum fuisse. Nam
 cum lapsos ea persecutione in Ecclesiam admit-
 ti placuisset, legitimâ prius pœnitentiâ purgati

eos oportuit. Itaque præficiendus eis necessa-
rio fuit presbyter quidam, qui eos seorsum in
Ecclesia dispositos regeret, & jejuniis, precationi-
bus, ac reliquis exercitationibus probaret, do-
net impletis omnibus officiis, ab Episcopo re-
concilarentur.

ἰεπίσκοποι ἡ ἐκκλησιαστικῶν. In codice Sfor-
tiano ita scribitur hic locus: οἱ ἐπίσκοποι τῶν ἐκκλη-
σιαστικῶν κανόνων ἢ πρεσβύτερον ἢ ἐπὶ τῆς μετανοίας
προσέδεισαν. Eandem lectionem in suis codici-
bus repererant Epiphanius Scholasticus & Ni-
cephorus. Nam Epiphanius quidem ita veritit.
Ex illo Episcopi pro Ecclesiastica regula presbyte-
ritum super penitentes esse constituerunt. Nice-
phorus vero hunc Socratis locum ita expressit: οἱ
ῥωπικῶδες ἐπίσκοποι τῶν γαυάτην ἀντιφρόνοι δὲ
ῥωμῆτι, ἢ ἐπὶ τῶν μετανοούντων πρεσβύτερον ἢ ἐκάστη
ἐκκλησιαστικῶν κανόνων ἐπέμει-
νοι. Vides utrumq; in hoc Socratis loco legisse τῶν
ἐκκλησιαστικῶν κανόνων, uti scriptum est in codice
Sfortiano, & canonem sumpsisse pro regula seu
decreto Ecclesiastico. In qua etiam sententia
fuit Dionysius Petavius, vir doctissimus nec un-
quam sine honore nominandus, qui in animad-
versionibus ad Epiphanium hunc Socratis locum
exponens, reprehendit Christophorionum, qui
sic verterat: *Ecclesiarum Episcopi canonibus adju-
xerunt, ut in singulis Ecclesiis presbyter quidam
penitentiam præset.* Musculus verò ante Christo-
phorionum ita translulerat: *Episcopi Ecclesiasti-
co canonibus presbyterum certum quendam peniten-
tibus constitutum ob hoc adiecerunt &c.* At Pe-
tavius alium putat esse sentum horum verborum,
hunc scilicet. *Episcopi novo canone edito, presby-
terum, qui penitentibus præset, adiecerunt.* Por-
ro sententiam suam ipsius Socratis testimonio
confirmat. Sic enim subjungit Socrates: ἄτῳ ὁ
κανὼν κρατεῖ μέχρι νῦν ἐν ἡλλοῖς ἀρίστοσι. Ubi
canon manifeste pro regula & decreto sumitur.
Nihilominus tamen assentiri non possum viro
doctissimo. Neque enim Græci sermonis pro-
prietas hunc sensum admittit. Deinde si novus
tunc canon de institutione hujus Presbyteri fan-
citus est, quæro ubinam, & quo in Concilio fue-
rit publicatus? Magis igitur placet, Ecclesiasti-
cum canonem hic accipere pro matricula Eccle-
siæ. Sic in canone secundo Concilii Chalcedo-
nensis sumitur ea vox, ἢ ἕλας τινὰ κανόνων, quæ
verba optime Zonaras interpretatur hoc modo,
ἢ τοὶ ἐκκλησιαστικῶν τῶν κανόνων. Porro canon
latius patet quàm Clerus: nam Clerus eos tan-
tum complectitur, qui per manus impositionem
ordinantur. Canon verò officia quoque Eccle-
siastica comprehendit, ut sunt æconomi, defen-
sores, mansionarii, quemadmodum testatur can-
on Chalcedonensis. Pauperes etiam, virgines
ac viduæ in canone Ecclesiæ censebantur, ut do-
cet Zonaras in expositione Epistolæ canonicæ
Basiliæ ad Amphiloichium. Sic etiam Epiphanius
in hæresi Melitianorum cap. 6. τὴν δὲ τῶν κανόνων
ἐκκλησιαστικῶν, eo quod canonibus seu matriculæ adscri-
pti essent. Ita Cyrillus Hierosolymitanus in præ-
fatione catecheseos: βλεῖται μοι τὸ σεμνὸν τῆτο
τῆς ἐκκλησίας κητέσημα; θεωρεῖ μοι τὰς ἐπι-

Α σήμω; γραφῶν ἀνάγνωσιν, καὶ οὐκ ἔστιν ἀνάγκη
&c. Exstat etiam Epistola Basiliæ ad Simplicianum
canonicam, id est Diaconissam. Zonaras quo-
que in commentariis ad epistolas canonicas, κα-
νονομὸς usurpat pro Clericis seu Ecclesiasticis.
Eadem ratione κανονικὸν dicuntur libri sacre Scri-
pturæ, qui sunt in canone, id est indiculo seu ca-
talogo sacre Scripturæ.

ἐπὶ τῶν πρεσβυτέρων. Ante quam institutus fuisset hic Pres-
byter, fideles peccata, quæ post baptismum ad-
miserant, coram Episcopo confitebantur; quæ
pro modo delictorum, penitentiam singulis in-
jungebat. Postea veto instituto in singulis Ec-
clesiis Penitentiaro presbytero, lapsus suos co-
ram illo confiteri cœperunt. Notet autem stu-
diolus lector, Socratem etsi de confessione ea lo-
quatur, quæ fiebat à penitentibus ante publi-
cam penitentiam, dicere tamen eam fieri so-
litam ἐπὶ τῶν πρεσβυτέρων, non vero ἐπὶ τῶν λαῶν.
Proinde secreta fuit ista confessio, non publi-
ca. Idque plane confirmat Sozomenus in libro
septimo.

ἔτῳ ὁ κανὼν. Paulo ante monuimus, cano-
nem à Socrate positum videri pro matricula. Ve-
rum in hoc posteriore loco negari non potest,
quia κανὼν sumatur pro regula. Regula porro
seu canones Ecclesiastici, in duplici sunt diffe-
rentia. Alii enim sunt scripti, ut Nicæni, Antio-
cheni, & aliorum Conciliorum. Alii sine scri-
pto, quos scilicet à majoribus traditos accepimus.
Sic Eusebius in libro tertio de vita Con-
stantini, ἀποστολικὸν κανόνα & ἀποστολικὴν παράδο-
σιν appellat, ne Episcopi relictis Ecclesiis suis in
alienas invaderent.

ῥωμῆτι ἢ ἐπὶ τῶν πρεσβυτέρων. Veniamus ad alteram par-
tem hujus disputationis, quæ est de matrona
Constantinopolitana, quæ ad Presbyterum pen-
itentiarium accessit confitendi causâ. In hac
quæstione duo maxime inquirenda sunt, fuerit-
ne ejus confessio secreta, an publica; & utrum
mulier illa penitentiam publicam egerit tunc
cùm à Diacono Ecclesiæ vitata est. Quod ad
primam quæstionem attinet, notandum est ma-
tronam illam bis confessam esse coram presby-
tero. Primum quidem cum omnia delicta, quæ
post baptismum commiserat ei sigillatim expo-
suit. Ad quorum expiationem, iusta est à pres-
bytero jejuniis & orationibus vacare. Altera e-
jusdem mulieris confessio fuit, se cum Diacono
stupri consuetudinem habuisse. Hæ duæ confes-
siones, & tempore, & modo, diversæ fuere. Pri-
ma fuit omnium delictorum, κατὰ μέρος, ut ait
Socrates, id est sigillatim facta; secunda unius
duntaxat criminis. Utramq; vero secretam fuisse
hinc apparet. Primum quia nunquam Ecclesiæ
moribus recepta fuit publica confessio, ut recte
observavit Dionysius Petavius in animadversio-
nibus ad Epiphanium. Deinde Socrates hoc lo-
co non dicit matronam illam accusasse se coram
populo, sed coram presbytero. Idem quoque
Sozomenus affirmat. Non igitur publica fuit
ista confessio, sed secreta, & qualis hodie à Ca-
tholicis fieri solet. Quid enim aliud hodie fa-
cimus? Nunquid κατὰ μέρος ἐξομολογῶμεν τὰς

ῥωμῆτι ἢ ἐπὶ τῶν πρεσβυτέρων. Veniamus ad alteram par-
tem hujus disputationis, quæ est de matrona
Constantinopolitana, quæ ad Presbyterum pen-
itentiarium accessit confitendi causâ. In hac
quæstione duo maxime inquirenda sunt, fuerit-
ne ejus confessio secreta, an publica; & utrum
mulier illa penitentiam publicam egerit tunc
cùm à Diacono Ecclesiæ vitata est. Quod ad
primam quæstionem attinet, notandum est ma-
tronam illam bis confessam esse coram presby-
tero. Primum quidem cum omnia delicta, quæ
post baptismum commiserat ei sigillatim expo-
suit. Ad quorum expiationem, iusta est à pres-
bytero jejuniis & orationibus vacare. Altera e-
jusdem mulieris confessio fuit, se cum Diacono
stupri consuetudinem habuisse. Hæ duæ confes-
siones, & tempore, & modo, diversæ fuere. Pri-
ma fuit omnium delictorum, κατὰ μέρος, ut ait
Socrates, id est sigillatim facta; secunda unius
duntaxat criminis. Utramq; vero secretam fuisse
hinc apparet. Primum quia nunquam Ecclesiæ
moribus recepta fuit publica confessio, ut recte
observavit Dionysius Petavius in animadversio-
nibus ad Epiphanium. Deinde Socrates hoc lo-
co non dicit matronam illam accusasse se coram
populo, sed coram presbytero. Idem quoque
Sozomenus affirmat. Non igitur publica fuit
ista confessio, sed secreta, & qualis hodie à Ca-
tholicis fieri solet. Quid enim aliud hodie fa-
cimus? Nunquid κατὰ μέρος ἐξομολογῶμεν τὰς

ῥωμῆτι ἢ ἐπὶ τῶν πρεσβυτέρων. Veniamus ad alteram par-
tem hujus disputationis, quæ est de matrona
Constantinopolitana, quæ ad Presbyterum pen-
itentiarium accessit confitendi causâ. In hac
quæstione duo maxime inquirenda sunt, fuerit-
ne ejus confessio secreta, an publica; & utrum
mulier illa penitentiam publicam egerit tunc
cùm à Diacono Ecclesiæ vitata est. Quod ad
primam quæstionem attinet, notandum est ma-
tronam illam bis confessam esse coram presby-
tero. Primum quidem cum omnia delicta, quæ
post baptismum commiserat ei sigillatim expo-
suit. Ad quorum expiationem, iusta est à pres-
bytero jejuniis & orationibus vacare. Altera e-
jusdem mulieris confessio fuit, se cum Diacono
stupri consuetudinem habuisse. Hæ duæ confes-
siones, & tempore, & modo, diversæ fuere. Pri-
ma fuit omnium delictorum, κατὰ μέρος, ut ait
Socrates, id est sigillatim facta; secunda unius
duntaxat criminis. Utramq; vero secretam fuisse
hinc apparet. Primum quia nunquam Ecclesiæ
moribus recepta fuit publica confessio, ut recte
observavit Dionysius Petavius in animadversio-
nibus ad Epiphanium. Deinde Socrates hoc lo-
co non dicit matronam illam accusasse se coram
populo, sed coram presbytero. Idem quoque
Sozomenus affirmat. Non igitur publica fuit
ista confessio, sed secreta, & qualis hodie à Ca-
tholicis fieri solet. Quid enim aliud hodie fa-
cimus? Nunquid κατὰ μέρος ἐξομολογῶμεν τὰς

ἀμαρτίας, ἀσέπτα ἔαυθι μὲν τὸ βάπτισμα : id est, A
omnia delicta nostra sigillatim confitemur coram
presbytero.

Pag. 279

καὶ ἔργον δεκνύειν ἐξ ἡ τῆς μετάνοιας αἰτίαν. Du-
bitare quis non immeritò possit, utrum hæc ma-
trona publicam egerit pœnitentiam. Ego certe
adduci non possum, ut id credam. Raro enim
mulieres ad publicam pœnitentiam cogebantur,
Ecclesiâ scilicet parente matronarum pudori.
Deinde nihil est hoc loco, quod cogat nos, ut
hanc matronæ istius pœnitentiam publicam fuisse
dicamus. Nam in priore ejus confessione nul-
lum apparet crimen publicum. Denique quod
jejunare iussa est, & assiduis orationibus incum-
bere, de privata satisfactione intelligi potest, quæ
domi & secreto peragebatur. Certe si publicam
egisset pœnitentiam matrona illa, iussa fuisset sta-
re in ordine pœnitentium. Quod cum nec So-
crates, nec Sozomenus dixerit, nihil est, quod
pœnitentiam illius publicam fuisse convincat.
Cæterum in codice Sfortiano hic locus ita legi-
tur: ἵνα σωτῆρ ἡμολογία ἔργον τὸ δεκνύειν &c.

ἡ ἰ γυνὴ προσβαίνουσα. Christophorus hunc
locum ita vertit: *mulier longius in confitendo pro-
gressa.* Verum hæc interpretatio ferri non pot-
est. Neque enim προσβαίνουσα significat, *ulterius
in confitendo progressi,* quæ verba de suo adjecit
Christophorus. προσβαίνουσα idem est ac προὐ-
βαίνουσα; hoc est, *progressu temporis,* seu *procedente
tempore.* Volt enim designare Socrates hanc se-
cundam fuisse confessionem illius mulieris. Id-
que plane confirmat Sozomenus ac Nicepho-
rus. Nam Nicephorus quidem ita hoc refert :
ἡ τὴν ἑχέουσα, ἵπειε κατεμήνησεν &c. Sozomenus
verò scribit matronam illam confessam esse, se-
dum in Ecclesia diutius moraretur adimplendæ
pœnitentiæ suæ causâ, à Diacono stupratam fuisse.
Posset etiam hoc loco non incommode scri-
bi προσβαίνουσα, hoc est, *προσπαρομένη,* ut supra lo-
cutus est Socrates. *Mulier, inquit, ad presby-
terum accedens, aliud quoque flagitium suum
detulit.*

τὸ αὐτὸ λέγει. Id est, *Cum matrona hoc dixisset
Presbytero, Diaconus quidem ob id depositus est :
populus vero fremere cepit.* Hic oritur difficul-
tas, quonam modo hoc facinus ad notitiam vul-
gi pervenire potuerit, si secreta fuit mulieris
confessio. Quomodo item Episcopus id rescire
potuerit, qui Diaconum ob hoc flagitium à
gradu suo removit. Equidem existimo Pœnitenti-
arium Presbyterum, cui mulier hoc flagitium
confessa fuerat, primum quidem accessivisse
Diaconum, & eum coram muliere arguisse, & ad
fatendum crimen suum compulisse: Deinde ve-
ro rem omnem retulisse ad Nectarium Episco-
pum, à quo præpositus fuerat pœnitentibus, &
cujus vices agebat in eo munere. Nam Pœni-
tentiarius confessiones duntaxat audiebat, pœ-
nasque injungebat, idque ex mandato Episcopi;
Episcopus vero ipse pœnitentes reconciliabat.
Nec est quod quis objiciat, confessionis arcana
referari si hoc admittimus, quod dixi. Nego id
consequi. Solum enim Diaconi flagitium Pres-
byter indicavit Episcopo, matronæ vero nomen

reticuit. Cæterum depositio Diaconi plane
confirmatid, quod dixi. Neque enim Nectarius
Episcopus deponere illum potuit, nisi admoni-
tus fuisset à Pœnitentiario, qui Diaconum con-
vicerat de stupro.

ἄλλοι μὲν τὴν ἐπὶ τῆς μετάνοιας ἀποβύτην.
Tertia nunc occurrit quæstio; de facto scilicet
Nectarii: quidnam ab illo actum sit, & utrum
confessionem, an verò publicam pœnitentiam
sustulerit. Quidam ex recentioribus, confes-
sionem simul ac pœnitentiam à Nectario tunc
sublatas esse existimant. Alii, inter quos est
Petavius noster, publicam duntaxat pœnitenti-
am à Nectario abrogatam fuisse censent; con-
fessionem vero salvam atque incolumem reman-
sisse. Ego verò re attentius examinâtâ, neutrum
à Nectario penitus sublatum esse affir-
mo, nec confessionem scilicet, nec pœnitenti-
am. Quidnam igitur fecit Nectarius? Pœni-
tentiarium quidem Presbyterum sustulit, id est
ex albo Ecclesiæ delevit. Sed non ideo confes-
sionem ac pœnitentiam unâ cum Pœnitentiario
abolevit. Neque enim interdixit Fidelibus, ne
quis in posterum aut ipsum, aut alium ex Presby-
teris adiret, confitentorum criminum causâ:
neque sibi ipse potestatem ademit eos, qui pu-
blicum crimen admisissent, à sacris mysteriis ar-
cendi, & ad publicam pœnitentiam compellen-
di. Denique dispensativa ac temporaria fuit ea
Nectarii constitutio. Non enim lege in per-
petuum victurâ id sanxit, sed ad tempus aliquod
Presbyterum illum removit, ob populi fremen-
tis indignationem. Sane verba Socratis, si quis
ea accurate exponere voluerit, planè sonant id,
quod dixi. Duo enim ab Eudamone suggesta,
& à Nectario facta ait Socrates. Primum est,
quod Pœnitentiarium Presbyterum abrogavit;
in quo utitur voce ἀπειλῶν, quæ tollere atque
abolere significat. Alterum est, quòd fidelibus
permisit, ut pro sua quisque sententia ad myste-
riorum perceptionem accederet: συγχωρησά-
ς ἡ ἕκαστον, πρὸς ἰδίῳ σωειδῶτι τῶν μυστηρίων μετέ-
χων. Adverte hic verbum συγχωρησάς, quod dis-
pensationem significat & indulgentiam. Eo-
dem verbo utitur Sozomenus in libro septimo,
de hoc facto Nectarii loquens: συνέβαινεσι
τῶν δὲ πῶν συχωρησέν ἕκαστον, ὡς αὐτῶν σω-
ειδῶν καὶ βαρβαρῶν δυνάμει, κοινωσέν τῶν μυστηρίων
&c. Ex illo igitur tempore Nectarius neminem
laicorum ad confessionem & publicam pœni-
tentiam compulit; sed in cujusque arbitrio
situm esse voluit, ut ante sacram communio-
nem peccata sua confiteretur sacerdoti, utque
pro arbitrio suo quisque pœnitentiam ageret.
Certenon dubio, quin post hanc constitutio-
nem Nectarii, multi ex fidelibus confessionis
causâ eum adierint, Quid enim? si quis ex lai-
cis, meticulosam habens confessionem, nec su-
dens ad sacram mensam accedere, Nectarium
convenisset, eique conscientie suæ vulnera re-
peruisset; dicemusne Nectarium eum repullu-
rum fuisse: nonne potius auditorum hominis
confessionem, ac remedia ei subministratum
pœnitentiâ?

ἔτι γὰρ μέγας ἔχεν πλὴν ἐκκλησιαστικῶν μόνον. Pœnitentiarius Presbyter curiose inquirebat in crimina singulorum; audiebat testes ac delatores, & coram illis noxios convincebat, & convictis convenientem injungebat pœnitentiam. Ita fiebat, ut crimina publicarentur, & ad notitiam vulgi pervenirent. Ex quo probra nascebantur, & Ecclesia Dein non mediocri adsperebatur infamiâ, cum gentiles atque hæretici tot ac tantorum criminum reos inter Christianos reperiri cernerent. Hujus rei illustre documentum habemus in hac Historia. Nam flagitium quod mulier admiserat cum Diacono, occultum erat, antequam mulier confessa illud fuisset Pœnitentiario. Postea vero quàm res delata esset ad Pœnitentiarium, per inquisitionem Pœnitentiarîi & convictionem Diaconi, emanavit in publicum. Unde exorta est indignatio populi adversus Clericos, & Gentilium derisio. Nec tamen hujus mali causa adscribenda fuit Pœnitentiario, nisi forte nimis diligens, & nimis scrupulosus fuerat in disquirendo illo crimine, quod ex occulto publico reddiderat.

ἄρως ἢ ἐν δαίμονα ἀπό τῆς ἰσθμῆς. Quid significet ἀπό τῆς ἰσθμῆς, non satis video. An vult dicere Socrates, se cum primùm convenit Eudæmonem, hæc ei dixisse, quæ subjungit, antequam Eudæmon totam rem ipsi narrasset. Probabilius tamen est ac verosimilius, hæc à Socrate dicta esse Eudæmoni post Eudæmonis narrationem.

ἀπό τῆς ἀρχῆς ἢ μὴ ἐλάττω. Delatio igitur & accusatio instituebatur coram Pœnitentiario. Ex quo intelligendus est locus Chrysostomi, cum dicit: ἀμαρτυροῦν ἐστὶ τὸ δικασθῆναι. Sublato enim Pœnitentiario, nulli amplius testes noxium coram Pœnitentiario arguebant. Porro hujus Pœnitentiarii Presbyteri officium designare videtur Origenes in libro 3. contra Cellum his verbis: παρ' οἷς εἰσὶ τινὲς τῶν ἀγαθῶν ἀπο τοῦ φιλοφωτισμοῦ ἐν τῆς βίης, καὶ τὰς ἀγαθὰς τῶν προσόντων, ἵνα τοῖς μὴ ταῖς ἐπιπέποιθα ἀποστολικῶν δόγματων ἡμεῖς ἐπὶ τὸ κενὸν αὐτῶν εὐλόγοι καὶ οὐκ. Id est, Apud quos, Christianos scilicet, quidam sunt constituti ad inquirendum in vitam ac mores eorum, qui ad sacra ipsorum accedunt: ut eos, qui turpia perpetraverant facinorosa, à publicis ipsorum convensibus arceant. Cæterum ex hoc loco satis apparet, hanc Nectarii constitutionem displicuisse Socrati nostro. Ait enim concessam exinde fuisse licentiam sceleri, cum nemo posthac vereretur, ne quis ipsum coram Pœnitentiario accularet. Unde etiam necessario colligitur, Socratem nostrum non fuisse Novatianum. Nam si Novatianus fuisset, nunquam profectio decretum illud improbasset Nectarii, qui Pœnitentiarium abrogaverat; nec de consilio, quod Eudæmon Nectario suggesserat, pronuntiare dubitasset, ut um illud utile, an damnosum esset Ecclesiæ: quippe Novatiani nec pœnitentiam, nec Pœnitentiarium Presbyterum unquam admiserant. Adde quod Socrates hoc loco Ecclesiam simpliciter vocat conventum homousianorum: quod utique nunquam faceret, si Novatianorum sectam secutus fuisset.

A Βίλιον ἴδ. Scribendum omnino est βίλιον Pag. 281. ἢ, ut ex sequentibus apparet. Aliqui dicendum esset, τὰς χάριτας τὰς ἰμαυτῶ, & προβαλλόμενοι, non autem προβάλλομαι. in ἀγέτω. Proculdubio legendum est ἐσχατῶ, quemadmodum legit Epiphanius Scholasticus & Nicephorus. Apud Sozomenum quoque ita scriptum est.

καὶ νεκρῶν, πλὴν νομομισμῶν &c. Corruptus est hic locus; nec heri aut nudius tertius inventa est hæc depravatio. Jam enim ætate Epiphani Scholastici, hoc mendum irrepererat in Socratis codices, ut ex interpretatione Epiphani colligitur. Sic enim vertit Epiphanius. *Cum hac ab eis tunc fuisset regula definita, Sabbatius juramenti obstrictus, si quando Paschalis festivitas discordaret, ille apud seipsum jejunabat, & noctu solennem diem Pascha in Sabbato celebrabat: & rursus cum omnibus in Ecclesia conveniebat, & mysteria fruebatur.* Eundem sensum in sua versione expressit Christophorus, Nicephorus quoque in lib. duodecimo Historiæ Ecclesiasticæ eundem sensum secutus est. Ait enim Sabbatium, quoties Christiani à Judæis dissentirent in celebratione Paschæ, seorsum apud se jejunare solitum, & Sabbato Paschali sub vesperam more Judaico Pascha celebrasse. Deinde sequenti die Dominico, post solennes Vigilias Pascha celebrasse cum reliquis Christianis seu potius Novatianis. Verum hæc interpretatio nullo modo placet. Sic enim Sabbatius, quoties Pascha Judaicum à Christianorum Paschali festo discreparet, primum Pascha non celebrasset cum Judæis. Deinde si Sabbatius primum Pascha semper celebrabat die Sabbati sub vesperam more Judaico, quomodo fieri poterat, ut eodem Sabbati die solennes Vigilias in Ecclesia celebraret? Id enim de illo diserte testantur Socrates atque Sozomenus. Existimo igitur in hoc Socratis loco verba esse transposita, & in pristinum ordinem hoc modo restituenda: ὁ σαββάτιος τοῖς ἄρως δίδωσι, εἴποτε διαπεφωνημένη ἴσθμῆ ἢ τῶν παλαιῶν αὐτῶν καὶ ἑαυτῶν ἀπολαμβάνων ἰνυσεύς, καὶ περὶ τὸ πάχα. καὶ νεκρῶν πλὴν νομομισμῶν ἢ σαββάτι ἡμέραν, πάλιν τῆ ἕξῃς ἀμαρτίας κατὰ πλὴν ἐκκλησιαστικῶν, καὶ τῶν μυστηρίων ἀπολαμβάνων. Id est, Sabbatius juramento obstrictus, si quando dissensio in celebratione festi Paschalis acciderat, ipse domi anticipans jejunabat, & Pascha peragebat. Et rursus solenni die Sabbati pernoctans, sequenti die unâ cum reliquis omnibus in Ecclesiam conveniebat, & mysteria participabat. Hanc nostram emendationem plane confirmat Sozomenus in libro septimo, ubi eandem rem multo clarius exponit his verbis: ἰξ ἐκείνου ἢ σαββάτιος τοῖς ἰσθμοῖς ἐπέμεινε. εἰ μὴ κατὰ ταυτὸ συμβῆναι πάντας ἀγεῖν πλὴν ἐσχατῶν φθάνων ἢ ἐξ ἑσθμῆς, καὶ κατ' ἑαυτὸν ἕξ τῶν νομομισμῶν ἐπέμεινε τὸ πάχα. πλὴν ἢ σαββάτιος ἀφ' ἑσθμῆς ἐπὶ τῶν δεινῶν καρῶν ἐν ἀρχαῖς καὶ τῶν προσήκουσας ἐν χάριτι διαγιγνώσκοντες, τῆ ἕξῃς ἡμέρῃ κοινῶς ἀμαρτίας ἐκκλησιαστικῶν, καὶ τῶν μυστηρίων ἀπολαμβάνων. Id est, Ex eo tempore Sabbatius Judaos sequens, nisi forte

accessisset ut omnes, tam Christiani scilicet quam A
Judæi, eodem die Pascha celebrarent, prævertendo,
ut moris est, jejunabat, & apud se domi solennia
peragens, Pascha celebrabat. Die vero Sab-
bati à vespertino tempore usque ad congruum
tempus, in vigiliis atque orationibus perseverans,
sequenti die unâ cum reliquis omnibus in Eccle-
siam conveniebat & mysteria percipiebat. Bis
igitur uno eodemque anno Pascha celebrabat
Sabbatis: primum cum Judæis alterum cum
Christianis; nisi forte evenerat, ut Christiani
cum Judæis in celebratione festi Paschalis con-
venirent. Quid quidem raro admodum contin-
gere poterat.

In Caput XXII.

Pag. 284 Ος ὕστερον ἐπὶ γορδιανῷ μαρτυρήσας. Authic le-
gendum est ὁ ὕστερον, aut certe scribendum ὁ
ὑστερον ἐπὶ γορδιανῷ μαρτυρήσας. Fallitur autem
Socrates. Neque enim imperante Gordiano pas-
sus est Polycarpus, sed regnante Marco Antoni-
no, ut ex Eusebio aliisque scriptoribus constat.
Certe Irenæus in libro tertio contra hæreses,
quem librum scripsit Eleuterio Romanam Eccle-
siam administrante, id est temporibus Marci An-
tonini, Polycarpum jam tum martyrio perfun-
ctum fuisse scribit. Quare hæc verba, ὁ ὕστερον
ἐπὶ γορδιανῷ μαρτυρήσας, collocanda potius essent
paulo supra, ubi legitur, εἰρηναῖος ὁ λαζαρίου τῆς
ἐν γαλιλαίᾳ ἐπισκοπῆς. Melius enim conveniunt
Irenæo, quàm Polycarpo. Verum de hoc pru-
dens Lector pro arbitrio suo statuet. Scio qui-
dem in Chronico sancti Benigni Divionensis,
martyrium Irenæi Lugdunensis Episcopi, poni
ante martyrium Polycarpi. Auctor enim illius
Chronici scribit, Irenæum jam martyrio perfun-
ctum, apparuisse in somnis Polycarpo Smyrnenfi
Episcopo, eique mandasse, ut Benignum in Gal-
lias mitteret. Verum hæc sunt nugæ meræ.

τινὲς δὲ καὶ τὰ ἀναθολικά μέρη Syros, Cilicas
& Mesopotamēnos videtur intelligere, qui Pa-
scha cum Judæis celebrabant ante Concilium
Nicænum, ut docet Athanasius in Epistola ad
Afros. Ἐπειδὴ οἱ κατὰ συρίαν & κελικίαν & μεσο-
ποταμίαν διηθύνοντες ἠμαρτῶν, ἐξ τῆς καιρῶ ἐν ἡσποινί-
σι οἱ ἰουδαῖοι, ἐποίησαν αὐτοί. Orientales igitur isti,
de quibus loquitur Socrates, Judæos quidem se-
quebantur, in eo, quod decimam quartam Lu-
nam primi mensis ante æquinoctium observa-
bant. Verum non eodem die, quo Judæi, Pascha
celebrabant, sed sequenti Dominico. Quare A-
thanasius scribit illos eodem tempore, quo Ju-
dæos Pascha egisse, non autem eodem die, ut
male vertit interpres.

οἱ δὲ μετ' ἰσημερίαν. Montanistas, ut puto, in-
telligit, & Pepusianos, qui Pascha quidem post
æquinoctium celebrabant. Sed mense Xanthico
seu Aprili, ante diem octavum Idus Apriles illud
perpetuo difigebant, quemadmodum testatur
Sozomenus in libro 7.

ἐξ ἧς αἰς τινος ἐπιθροῦνισαν, Audiani scilicet.
Hi enim ab Synodum Nycænam Paschale
festum primum immutasse, ut testatur Epipha-
nius pag. 822.

Φολάτιον Ἰγρόμα. Apud Eusebium in libro 3, pag. 285.
de vita Constantini legitur Φολάτιον, rectius pro-
culdubio. In Florentino autem Sfortiano codi-
ce scriptum inveni Φολάτιον.

ἔχον κοινωσίαν. Codex Florentinus & Sfortia-
nus hoc loco scriptum habent ἔχον, quemadmo-
dum legitur apud Eusebium. Neque aliter le-
git Epiphanius Solasticus, ut ex versione ejus
apparet.

καὶ τὸ αὐτὸ καὶ τῶν. Scribendum puto καὶ
τὴν αὐτὴν καὶ τῶν αὐτῶν ἀσάρετον, id est, omnes
religiones & secta diversos ritus habent, quatuor
idem de Deo sentiant. Sed quæ sequuntur verba
emendationem nostram plane confirmant. Ad-
dit enim Socrates: οἱ γὰρ τῆς αὐτῆς πίστεως ὄντες
&c. hoc est: Nam si, qui sunt ejusdem fidei, in ri-
tibus tamen idem non sentiunt. Nicephorus quo-
que huic nostræ emendationi suffragatur. Hunc
enim Socratis locum ita expressit, ἡ γὰρ πάντες
καὶ ἰσοδόξοι εἰναι, καὶ αὐτὰς ἑκάστης κατὰ τὰς ἐκ-
κλησίας Φολάτιον.

οἱ γὰρ ἐν ἑβδόμεναις ἡμέραις. Pag. 286.

Baronius ad annum Christi 57. & 59. Socratem
duplicis erroris arguit, tum quod dixerit Roma-
nos tres tantum Hebdomadas ante Pascha jeju-
nasse in Quadragesima; tum quod ait in tribus
illis hebdomadis exceptos fuisse dies Sabbati,
quibus Romani non jejunabant. Quod ad pri-
mum attinet, Socratis sententiam adversus Baro-
nium defendit Halloixius in notationibus ad ca-
put II. vitæ Irenæi pag. 678. Movet me præci-
pue auctoritas Cassiodori, qui in Historia tripar-
tita hunc Socratis locum posuit his verbis, Ro-
mani enim tres ante Pascha septimanas, præter
Sabbatum & Dominicam, sub continuatione je-
junant. An potuit ignorare Cassiodorus morem
Ecclesie Romanæ in observatione jejunii Qua-
dragesimalis, ipse qui Senator & Consul & Præ-
fectus Prætorio fuit in urbe Roma. Quis cre-
dat illum in Historia sua hæc Socratis verba posi-
turum fuisse, si rem se aliter habuisse scivisset. Cer-
te Cassiodorus si id falsum esse scisset, hæc Socra-
tis verba consulto omisisset, ne lectorem in frau-
dem induceret. Quod cum Cassiodorus non fecerit,
sed Socratis testimonium de Quadragesimali
Romanorum jejunio, in Historia, quæ ipsius
nomen præfert, legi voluerit, ex eo apparet, vera
esse, quæ Socrates dixit de jejunio Romanorum.
Certe in Ecclesia Catholica, etsi Quadragesimæ
jejunium ab omnibus fuit semper observatum,
non tamen uno atque eodem modo jejunatum
est, ut docet Irenæus in Epistola ad Victorem Pa-
pam. Proinde immerito Baronius Socrati oppo-
nit testimonium Gregorii Magni. Aliter enim Socra-
tis ætate, aliter Gregorii Magni temporibus,
Romani per Quadragesimam jejunabant. Tem-
poribus Leonis Papæ, quibus fere æqualis fuit
Socrates, Romani tribus duntaxat diebus he-
bdomadis jejunabant in Quadragesima, secundâ
scilicet, quartâ & sextâ ferâ, ut patet ex sermo-
nibus ejusdem Papæ de Quadragesima. In Ordine
Romano vestigium quoddam vetustis moris,
quem hic refert Socrates videor mihi deprehendi-
sse. Nam Dominica Quadragesimæ, quæ vulgo

Dominica de Passione Domini dicitur, vocatur Dominica mediana; idque nomen ex præcepto sedis Apostolicæ ei inditum esse perhibetur. Causam autem cur ita dicta sit, non aliam video, quam quod ex tribus hebdomadis, quibus Romani in Quadragesima jejunabant, hæc erat secunda Dominica. Beda in libro de æquinoctio vernali, scribit in Italia alios jejunasse dies viginti, alios septem. Jam verò, quod ait Socrates de Sabbatho, recte defendi potest. Nam ætate Leonis Papæ, Romani in Quadragesima non jejunabant die Sabbathi. Docet id sermo quartus ejusdem Papæ de Quadragesima, in cuius calce ita legitur: *Secundâigitur & quartâ & sextâ feriâ jejunemus: Sabbatho autem apud beatum Petrum Apostolum vigilas celebremus &c.* Accedit Beda in libro de Officiis, ubi scribit quinquâ & septimâ Feriâ plerosque non jejunasse in Quadragesima.

καὶ οἱ ἐν ἀλεξανδρείᾳ ἀπὸ ἐξομασθῶν ἔχουσιν. Idem testatur Sozomenus in libro septimo, capite decimo nono. Porro Alexandrini jejunium Quadragesimæ inchoabant, non à Dominica sextæ Hebdomadis ante Pascha, ut putavit Joannes Filescus in libro de Quadragesima capite septimo, sed à feria secunda, quæ sequebatur illam Dominicam. Itaque prima Dominica Quadragesimæ Alexandrinorum, erat quinta Dominica ante Pascha. Atque id manifeste docent Theophilus & Cyrillus in Homiliis seu Epistolis Paschalibus. Quod quidem miror Filescum non animadvertisse, qui Theophili testimonium contra se adducit.

ἄλλοι ἀπὸ ἑπτά τῆς ἑορτῆς ἐξομασθῶν. Constantinopolitani scilicet & circumstiti populi usque ad Phœnicen, ut testatur Sozomenus in libro 7. capite 19.

καὶ τὸ ἀειθρον τῶν ἡμερῶν δεσφωτῶν. Codex Florentinus & Sfortianus hoc loco scriptum habent, *καὶ τὸ ἀειθρον τῶν ἡμερῶν.* Priorem tamen lectionem confirmat Socrates paulo supra, ubi dicit: *καὶ θαυμασταὶ μοι ἔσεισι, πᾶσι τοῖς ἀειθρον τῶν ἡμερῶν δεσφωτῶν τε, τεσσαρακοσῶν αὐτῶν ὄνομα ἔχει.*

ἴσμεν δὲ ἄλλας ἀνά τας ὥρας νηστεύοντες. Paucos admodum ita jejunasse puto in Quadragesima. Jejunium enim Quadragesimæ prodecebat ad Vesperam. Missa enim celebrabatur horâ nonâ, in qua sermo fiebat ad populum. Deinde sub Vesperam populus dimittebatur, & solvebat jejunium. Sane Cæsarius Arelatenfis, Missarum solennia duarum circiter horarum spatio durasse tradit in homiliis, quæ exstant. Epiphanius in expositione fidei Catholicæ: *πάλιν δὲ συνάξεις ὑπάρχουσι τὰς αὐτὰς ἔξ, καὶ ἄλλοι τεσσαρακοσῶν ὡρῶν ἐνάτης ἡμέρας ἱερῆται.* Idem tradit Amalarius in libro de officiis, & Concilia Anglicana.

διαφορὰ ἔχει τὴν ἑσπέραν. Malim scribere ἀδιόφορον, quemadmodum legit Epiphanius Scholasticus. Sic enim vertit: alii usque ad nonam jejunantes horam, sine discrimine ciborum reficiuntur.

ἄλλοι τὰ παρ' ἄλλοις φύλοις. Post hæc verba Savilius in suo codice subdistinctionem apposue-

rat. Ego vero mediam distinctionem malim adscribere. Idque confirmat Nicephorus, qui hunc Socratis locum ita expressit: *καὶ ἄλλα παρ' ἄλλοις γίνεσθαι ἐφύλοις ἐν οἷς ἐμνηστῆται τῶν εἰσῆ.*

καὶ ἰσπολοῖς. Pessimè Musculus & Christo- phoronus verterunt *Interpreses*. Optime verò Epiphanius exposuit Psalmi Pronunciatores. Horum munus videtur fuisse, prima Psalmi verba præcinere. Populus deinde reliqua succinebat. *ἰσπολοῖς* dicebantur olim Monitores, qui in scena monebant histriones, ut docet Festus. Hi suggerebant Actoribus quoties memoria eos deficiebat. Erant & monitores in precationibus, quorum meminit Tertullianus in Apologético, ubi dicit Christianos sine monitore orasse, quia de pectore orabant. Verum Nicephorus hoc loco pro *ἰσπολοῖς* legit *ἰσπογραφεῖς*, id est Notarios. Quod profecto non displicet. Habebant enim Episcopi suos Notarios, adolescenteres eruditos. Sic Proclus Notarius fuisse dicitur Attici, teste Socrate lib. 7. Et diu ante Athanasius Notarius fuit Alexandri Episcopi, ut scribit Sozomenus in lib. 2. In decretis Gelasii Papæ cap. 2. inter primos gradus Ecclesiasticos recensentur, Lectores, Notarii & Defensores. In vita Cæsarii Arelatenfis capite 22. *Λέκτορ αὐτοῦ Notarius coram illo non cessabat clamare, &c.* In actione prima Synodi Ephesinæ, Epaphrōditus dicitur Lector & Notarius Hælanici Episcopi

Rhodiourum. Ex quibus patet, idem fere officium fuisse Notarii, quod Lectoris, ut scilicet psalmos, aut alios sacræ Scripturæ libros, vel in Ecclesia, vel coram Episcopo legeret. Idque confirmat Simeon Metaphrastes in actis Marciani & Martyrii Notariorum, quæ habentur apud Surium die vicefimo quinto Octobr. *Apud divum ergo Paulum commorantes, cum scriba essent eorum, quæ ab illo fiebant, & populo divinos libros legerent &c.* Excipiebant autem Notarii illi acta, quæ fiebant in Ecclesia. Ex quo illis hoc nomen inditum videtur. Sic in gestis collationis inter Catholicos ac Donatistas hunc titulum legimus. *Excipientibus quoque Januario & Vitale Notariis Ecclesie Catholice, Victore & Cresconio Notariis Ecclesie Donatistarum &c.* Præerat autem illis Primicerius Notariorum, qui fere ex Presbyterorum ordine eligebatur, ut discimus ex actione prima Concilii Ephesini, in qua Petrus Presbyter Alexandriæ & Primicerius Notariorum, recitat edictum Imperatoris Theodosii ad Cyrillum & reliquos Metropolitanos. Præcipuum tamen fuit munus Notariorum, ut Virgam seu Baculum coram Episcopo portarent, quemadmodum scribitur in libro secundo de vita & miraculis Beati Cæsarii Arelatenfis. *Cum ergo vir Dei Cæsarius per eadem loca ad eandem pergeret Ecclesiam, Clericus, cui cura erat Baculum illius portare, quod Notariorum officium erat, oblitus est; in quo ministerio inutilis ego serviebam. Vide, quæ notavi ad librum quartum Sozomeni capite 3.*

ἐν θεαλίᾳ γυμνασίου κληρικὸς ἐκεῖ. Si hæc distinctio recta esset, sequeretur Socratem Cle-

pag. 287

In Caput XXIII.

Pag. 291. *Ψαθυρανοί*. De his Theodorus in libro 4. hereticarum fabularum.

Pag. 292. *Ἐπιγραφῶν ἐπιπένη ἱερο*. Scribendum est *Ἐπιγραφῶν ἐπιπένη*, quemadmodum legit Epiphanius Scholasticus. Nam à Consulatu Arcadii tertio & Honorii secundo, quo hæc gesta sunt, quæ hîc narrantur à Socrate, usque ad Consulatum Monaxii & Plintæ, anni sunt viginti quinque.

Ἐπιπένη ὑπατείας Ἰησοῦ θεοδοσίου. Scribendum est proculdubio *Ἐπιπένη τῆς βασιλείας*. Vox enim *ὑπατείας*, ex inferiore linea perperam irrepsit in hunc locum.

In Caput XXV.

Pag. 293. *Ἀντιγραφῶν ἡ βασιλείας*, Magistrum scrinio-
rum verti. *ἀντιγραφῶν* enim *Γραφεῖ* vocant, quos Latini Magistros scriniorum, ut recte notavit Coficius. At Salmasius in notis ad Vopiscum pagina 481. *ἀντιγραφῶν* affirmat esse proximos sacrorum scriniorum, non Magistros. Unum enim duntaxat vult fuisse Magistrum omnium scriniorum, qui sub se quatuor habebat Antigraphæos seu Proximos, unum scilicet in singulis scriniis. Sed refellunt Salmasium, primum eodex Theodosii, deinde Notitia Imperii Romani. Nam in Notitia quidem Imperii Romani quatuor Magistri scriniorum recensentur: Magister memoriæ, Magister epistolarum, Magister libellorum, & Magister epistolarum Græcarum. Jam vero in codice Theodosiano, in libro 6. titulus specialis est de Magistris sacrorum scriniorum, quos Imperatores Vicariis præferri volunt. De Proximis verò longo post intervallo sequitur alius titulus: in quo Imperatores jubent tantum, ut Proximi transacto biennio è scriniis discedentes, Vicariis exequentur. Ex quo patet Proximos scriniorum distingui à Magistris: nam Magistri codicillo Principis eligebantur, ut re-

Alia Officia Palatii. Proximi verò gradatim promotionis ordine ad eum locum perveniebant: erantque plures in unoquoque scrinio, cum tamen unus esset Magister in singulis scriniis. Proximigitur non sunt *ἀντιγραφῶν*; cum *ἀντιγραφῶν* tantum quatuor fuerint, ut docent glossæ Juliani Antecessoris. Petrus Patricius in excerptis legationum; *ἡ γὰρ ἐπιπένη καὶ διουκλατικός ἐστὶν αὐτῶν*. Ἰνδα καὶ ἡ βασιλευσάμενοι, ἡ δὲ ἐπιπένη ἐστὶν αὐτῶν σκίσιον ἀπόβουλον, ἀντιγραφῶν τῆς μνήμης. Sane Philostorgius Eugenium Magistri dignitate præditum fuisse scribit, antequam tyrannidem arriperet.

Ἰνδα τῆς μικρῆς γαλλίας. Rectius in codice Florentino scriptum est *γαλατίας*. Quamquam Arbogastes non ex Gallia oriundus fuit, sed ex Francia, ut Historici omnes consentiunt.

Ἰνδα τῆς ἐπιπένης ἰσθμίου. Scribendum est *ἐπιπένης ἰσθμίου*. Paulò aute lego *ἐπὶ τυραννίδος ἀπὸ κλίμα*.

ἡ βασιλεία ἀπὸ τῆς ἰσθμίου. Valentinianus Junior Viennæ interfectus est, Arcadio secundo & Rufino Consulibus, ut tradit Idatius in F. stis. Marcellinus autem id factum refert Consulatu Tatiani & Symmachii Idibus Martiis. Sed id falsum esse apparet ex lege 4. & 5. Codicis Theod. de Apostatis.

καταλιπὼν ἀμφοτέρους ἕως ἐν τῇ κωνσταντινουπόλει. Zosimus in libro quarto solum Arcadium à Theodosio relictum esse scribit Constantinopoli. Honorium vero patrem secutum esse in expeditione adversus Eugenium. Idem scribit Marcellinus in Chronico, *Arcadio tertium & Honorio iterum Consulibus, Theodosius Aug. assumpto Honorio Casare, eodemque viro, contra Arbogasten, qui Eugenium tyrannum Imperatorem facere ausus est, iterum properavit*. Socrati tamen ad stipulatur Philostorgius.

ἐπὶ ἀπὸ τῆς. Locus mutilus est, ut apparet. Quem supplevi ex Itinerario Antonini. & ex Sigonio in libro nono de Imperio Occidentali.